17870 (ad 9)

Tractatus De Tabellionibus.

Que contineantur in hoc Tractatu.

1 ¶ Quis poſſit creare tabelliones.
2 ¶ An aliquis inferior a principe poſſit creare notarios.
3 ¶ Qualiter probetur quem eſſe notarium ſi negetur.
4 ¶ An requiratur ſignum notarij in fine inſtrumenti.
5 ¶ Quale ſit officium tabellionis.
6 ¶ An tabellio poſſit conficere inſtrumentū ſuper facto ꝓprio.
7 ¶ Utrum notarius creatus a papa poſſit conficere inſtrumētū in terris imperij. ⁊ econuerſo.
8 ¶ Quo iure agatur contra notarium nolentem exhibere inſtrumentum.
9 ¶ An notarius teneatur dare inſtrumentum ſine pecunia.
10 ¶ Quis contrahentium debeat ſoluere mercedem notario.
11 ¶ Nunqd cogat̄ notarius corrigere inſtrumentum defectiuū.
12 ¶ Utrum poſſint cogi partes: vt tradant inſtrumentum notario ꝙ aliquid addat vel minuat.
13 ¶ An notarius poſſit corrigere errorē ſui inſtrumēti. Et quot ⁊ quibus modis committatur error in inſtrumento.
14 ¶ Utrū requirat̄ citatio in traditione inſtrumēti vt corrigat̄.
15 ¶ Cuius etatis debeat eſſe notarius.
16 ¶ An qs infra tempus pubertatis poſſit creari notarius.
17 ¶ Utrū tabellio excōicatus poſſit conficere inſtrumenta.
18 ¶ An tabellio infamis poſſit conficere inſtrumenta.
19 ¶ Si tabellio excōicat? vel infamis ſtetit in poſſeſſione tabellionatus: an valeāt inſtrumenta per eum facta.
20 ¶ Utrū tabellio ꝓpter delictum perdat officium.
21 ¶ An pater tabellio poſſit conficere inſtrumenta pro filio. 22 Et
22 econtra filius tabellio ꝓ patre.
23 ¶ Utrū frater poſſit conficere inſtrumentum ꝓ fratre.

030054912

Incipit Tractatus de Tabellio-
nibus ꝑ dñm Bartolũ cõpilatꝰ.

TRactaturi de Tabellionibus: quorum officium
frequentatur: tam in iudicialibus ꝙ̃ extraiudi-
cialibus. Jdeo ſuper hoc aliquid et profecto vti-
le dicere inſtituimus. ¶ Et primo quero. Quis
poſſit creare tabelliones. Et videt̃ ꝙ nemo poſ-
ſit niſi princeps . quia ꝑ tabellionẽ alteri acquirit̃. l. non aliter.
ff. de adop. ergo oportet ꝙ a principe fiat: ſicut dicit̃ de illo q̃
habilitat̃ ad poſtulãdũ. nã ſm ius cõe alteri ꝑ alteꝝ nõ querit̃
l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de ver. ob. ergo patet: ꝙ vt ꝑ tabellonẽ
alteri acquirat̃ eſt cõtra ius cõe. Sꝫ inferior a principe non põt
tollere ius cõe. l. ille a quo. ff. ad trebel. §. tẽpeſtiuũ . ⁊ l. nã ma-
giſtratꝰ. ff. de arbi. ⁊ videtur caſus in. l. actuarios. C. de actu. ⁊
muni. li. xij. Et hoc tenuit Jnno. in. c. fi. in prin. de fi. inſtru. Et
ibi dicit̃ ꝙ nemo ſubditꝰ pape vel imperatoris põt creare tabel-
lionẽ: ſꝫ ipſi ſoli hoc poſſunt. Mouebat̃ tali rõe: nã cõſtat ꝙ of-
ficiũ tabellionis ẽ cõtra ius cõe: naturale ⁊ diuinũ. ꝙ carte ſiue
corio mortui aĩalis credat̃ ſine aliquo adminiculo. vt no. de fi.
inſtru. c. fi. Sed cõtra ius naturale nouũ vel vetꝰ teſtamentum
venire ꝓpria auctate nõ licet: niſi ſoli ꝑ̓ncipi. l. ꝑ̓nceps. ff. de. ll.
c. ꝓpoſuit. de conceſ. preben. Sed hoc fallit ſm eũ ſi princeps cõ-
ſuetudo vel lex hãc poteſtatẽ alicui cõcederet: quia tũc poſſunt
quicũqꝫ habent talẽ poteſtatẽ creare tabellionẽ. ar. l. . C. de
manu. liber. ⁊ c. accedentibus. de conceſ. preben . Jtem fallit in
regibus habentibus merum ⁊ ſupremum imperium ſm eundeꝫ
Jnno. Sed Jac. de bel. in aucten. de tabellionibus tenet contra-
riũ: videlicet ꝙ quilibet ſuperior poſſit creare tabellionẽ ſuum
ſubditũ. allegat hoc in argumentum eo. ti. §. in tantũ. Hãc opi.
tenet Guil. de ſuſa. ⁊ Bar. in. l. nec tm̃. §. fi. ff. de adop. Et alle-
gat talem rationem. nam ſi ſolus princeps crearet tabellionem.
ipſe ſolus ab officio amoueret ⁊ non alius. qr illius eſt priuatio

cuius eſt conceſſio.vt in auten·de defenſo·ciui.§.interduꝫ·col·
iij·Sed clarum eſt ꝙ iudices inferiores a principe priuant ta/
belliones propter delicta·vt in auten.de armis.§·fi·col.vi·⁊ in
auten·de defenſo·ciui·§.ſeu·℣·ſic iubemus·⁊·l·quibꝰ· de aure·
li·xii·igitur ⁊c.Item pro iſta opi·videtur caſus in auten·de de
fenſo·ciuita·§·idem·C·de fal·mo·l·ex prouinciali. ⁊ in auten·
de iudici.§·vnoquoqꝫ·coll·vii.C· de offi·comi·ſacra·lar·l·i·§·
idem omnes.C de fal·mo.l.opus·⁊·l·operis.de operi·pub·l·an
tiocenſium·ff.de priui·credi·¶Et ſic adduco ⁊ dico:ꝙ inferio/
res a principe ſunt in poteſtate circa ea que tanq̄ generalia di/
cuntur valere per totum orbem·l·leges·C·de·ll· Sed conſtat ꝙ
priuilegium tabellionatus eſt quid generale:quia eoꝝ inſtru
menta fidem faciunt generalem per totum orbem:ergo inferio
res a principe cum ſint in poteſtate circa ea que generaliter di/
cuntur valere non poſſunt hoc concedere·Secūdo probatur in
quibuſdam facta eſt cum inferioribꝰ cōmunicatio:quia poſtq̄
populus Romanus omne imperium ⁊ omnem poteſtatem tran
ſtulit in principem·l·ii·§·nouiſſimo·ff·de origene iuris·⁊·l·i·ff
de conſti·pecunia . Inde principes quedam communicat cum
inferioribus·vt in·l.fi·⁊ per totum de pedaneis iudicibus·
Quedam communicauit cum maioribus·l·i·§·vicarium.ff·de
offi·prefec·vr·l·illicitas.§·qui vniuerſas·de offi.pref.⁊·l·ex om
nibus·de offi·eius·Idem tenet princeps·Quedam idem cū ne/
mine cōmunicauit·Et hoc tm̄ ſibi intelligitur reſeruaſſe.l·ii.in
fi·de na·reſti.l·vectigalia·l.contra publicam·⁊·l. neminem·C·
de re mili·li·xii·Sed non apparet:ꝙ principes hanc poteſtatē
creandi tabelliones communicauerit cum maioribus vel mino
ribus:ergo tm̄ intelligitur reſeruaſſe ſibi.⁊ per conſequens nul
lus principi ſubditꝰ poteſt tabelliones creare:ſed ipſe ſolus tm̄
l·i·§.de qua·ff·de poſtula·Non obſtat·§·vt tamen·in auten·de
tabellionibus·⁊·§·ex prouinciali·in auten.de defen.ciui·⁊ om/
nia alia iura s̃ allegata·quia dico ꝙ cōmunitates ⁊ alij inferio
res poſſunt deputare quem ad aliquod officium publicum exer

cendum· Et ita loquūtur omnia iſta iura· ¶ Sed ꝙ poſſint cō
cedere officium tabellionatus ⁊ poteſtatem conficiendi inſtru/
menta publica· hoc non probat. Non obſtat ratio qua dicitur ꝙ
ſi ſolus princeps crearet tabelliones: ipſe ſolus priuaret ipſos·
quia dico ꝙ tunc non priuaretur tabellio priuilegio tabelliona
tus iudicis poteſtate ſed legis imponentis talem penam ꝓ ta/
libus delictis: adeo ꝙ iudex ꝓpter illud delictum non poſſet
priuare tabellionem priuilegio tabellionatus niſi lex ſcripta ·vl'
princeps ꝓpter illud delictum imponet ei penam priuationis·
Et ita loquitur· §· fi· cum ſy· in auten· de armis. Sed concedo
ꝙ poterit iudex tabellionem deputatum ad aliquod certum of/
ficium priuare illum· Sed illud ꝓpter delictum: licet lex nō im
ponat ſpecialiter illam penam· Et ita intelligo· l· ſi aliquid. C·
de ſuſcep· ⁊ Archi· li· x· Et non eſt mirum quia poteſt eum depu
tare ad certum officium·
¶ Secundo quero. Nunqd conſuetudo poſſit inducere ꝙ infe/
rior a principe poſſit creare tabellionem· Rñdeo ſic ſm Inno·
in· c· ſi· de ſi· inſtru· Et eſt ratio ſm eum: quia ad hoc vt valeat
conſuetudo: requiritur tacitus vel expreſſus conſenſus ſuperio
ris ſeu principis. vt notat ipſe de conſue· in rubrica quod prin/
ceps approbat ipſe facere videtur· C· de ve· iu· enucle· l· i· §. qm̄
igitur· ⁊ in auten· de defen· ciui· §· ſed interim· ¶ In contrariū
videtur quia iſta que procedunt a pari potentia paris ſunt effe
ctus. l· de quibus· ff. de· ll· C· de nup· l· ſi libertos· Sed conſue/
tudo ciuitatis vel ſtatutum ab eadem potentia procedunt· ſ· a
conſenſu populi. l. ſed ⁊ hoc. ff· de. ll· inſti· de iu· natu. §· ex non
ſcripto· igitur ⁊c· Preterea tacitu⁊ ⁊ expreſſu⁊ equiparantur. l.
qui ad certum· ff. loca· l· i· §· conditio. ff· de adi· le· Quod autem
ſtatutum ⁊ conſuetudo equiparentur· ꝓbatur per· l· magiſtrat⁹
ff· ad munici. ⁊· l· ſemper. §· legitur· de iure immu· inſti· de iu·
na· §· conſtat· ⁊· §· ex non ſcripto· ¶ Ego hoc non obſtante te/
neo opi· Inno· videlicet ꝙ conſuetudo que inducta eſt conſen/
ſu ſuperioris. ⁊ ex conſenſu tacito expreſſo vel preſumpto eſt po

ſens creãdi tabelliones· ¶ Ad contrarium reſpondeo dum dicitur ea que procedunt a pari potentia ⁊c̃· quia ſciendum eſt ꝙ conſuetudo vel ſtatutum que non remanet in pura ⁊ vera conſcientia conſuetudinis vel ſtatuti que non eſt vt capiat vires a tacito vel expreſſo conſenſu populi. Sed ſi ſuos fines ingrediũtur non procedere a pari potentia cuꝫ in poteſtate reſeruata ſtatutum nil poteſt· l· i· de iu· anu· au· ⁊ eſt dictum in precedenti· q· Sed conſuetudo que inducta eſt de conſenſu principis preſumpto vel expreſſo differt a principis reſeruatione· ar· l· fi· C. de cano· lar· li· x· Unde de expreſſo cõſenſu clarum eſt vt· s̃· eſt dictũ de preſumpto· Eſt dicendum idem de eo qui inducitur per pacientiam tanti temporis in cuius contrarium hominum memoria non exiſtit· ar· l· i· § fi· ⁊ l· quod principi· de aqua plu· arcẽ· ⁊ l· hoc iure· § ductꝰ aque· de aqua quoti· ⁊ eſti· ⁊ l· i· C de emã· libe· ⁊ l. ꝓbatorias· C· de diuer· offi· li· xii· vbi ꝓbatur ꝙ cõſuetudo inducta in cuius contrarium memoria hominum non exiſtit tantum operatur quantum priuilegium principis· In alijs autem que non ſunt ſolum principi reſeruata· idẽ operatur conſuetudo quod ſtatutum· Et in tali conſuetudine procedunt rationes facte in oppoſitum· ¶ Tamen eſt attendendum ꝙ tabelliones creati rigore talis conſuetudinis non poſſunt conficere inſtrumenta extra territorium illius ciuitatis in qua eſt inducta conſuetudo cum non habent poteſtatem ſicut quando creãtur ab habentibus priuilegium a principe ſed tantum iuris habet quantum ipſa conſuetudo tribuit. vt in ipſa ciuitate tantũ poſſint exercere publicum officium notariatus vt eſt de mentis principis· vt in· d. c. fi. extra de fi· inſtru· ⁊ notat Guil· in· l. non aliter· de adop·

¶ Tertio quero· Quid ſi iſte qui confecit inſtrm̃ negatur fuiſſe notarius· quis ꝓbet ipſum fuiſſe notariũ? Inno· in. c. fi· de fi· inſtru· parum poſt principium dicit· ꝙ ꝓbatur per priuilegium ſeu auctoritatem· per teſtes ſeu publicum inſtrumentum· Sufficit tamen ſi per teſtes ꝓbatur quia publice fungebatur officio

tabellionatus ⁊ plura alia inſtrumenta fecit de alijs perſonis. Ad hoc facit auten. de non alie. §. non igitur. Hoc etiam tenet Jaco. de bel. ⁊ Guil. de cu. ⁊ Bar. in l. barbarius. de offi. preſi. et tamen non ſufficit illum qui prohibitus eſt eſſe tabellio. diu fuiſſe in quaſi poſſeſſione tabellionatus ad hoc vt valeant eiꝰ inſtrumenta. l. in his. C. de diuer. offi. li. xii. Et hec opinio mihi videtur vera. Pro qua videtur melior caſus in l. generaliter. §. ſi quis. de tab. li. x. Ideo ſi contra inſtrumēta opponat̃ ꝙ ille qui ſcripſit nō erat tabellio. Cautus aduocatus ponit ꝙ tempore cōfecti inſtrumenti iſte qui ſcripſit erat tabellio in quaſi poſſeſſione officij. ⁊ ꝓ tali habebatur ⁊ reputabatur ab omnibus cognoſcentibus eum. ⁊ ꝙ erat homo liber. ⁊ talis conditionis ꝙ non prohibebatur eſſe tabellio. Nō tñ ſufficeret articulari iſta tria ſola priora quia hec talis quaſi poſſeſſio nō ſufficit in his que ſunt prohibita. vt in allegata. l. generali. Unde ꝓbata tali quaſi poſſeſſione non concluderent eſſe tabellionem.

¶ Quero quarto. Aunqd inſtrumentū debeat habere in fine ſignum notarij. Dic ꝙ ſic niſi conſuetudo aliter ſe habeat. nec poteſt poſtea tabellio ſignum ſolitum mutare. l. fi. circa mediū. C. de aſſeſſo. ⁊ ponit Speculator in ti. de inſtru. edi. §. i.

¶ Quinto quero. Quale ſit officium tabellionatus. Reſponde ſm Inno. in. c. i. de fi. inſtru. ꝙ eſt publicum ⁊ cōmune. Et ideo creditur eius ſcripture tanq̈ publice ſine aliquo adminiculo: dummodo in inſtrumento confecto extra iudicium ſit deſcriptus numerus teſtium debitus. vt in. c. cum Johannes. de fi. inſtru. In his vero que fiunt in iudicio ſoli ſcripture credetur tabellionis deputati ad ſcribendum etiam ſine teſtibus. c. quoniam contra. de proba. Et ponit Inno. in. d. c. i. de fi. inſtru. Item aliter poteſt ſtipulari. ff. rem pup. ſal. fo. l. ij.

¶ Sexto quero. Aunquid tabellio de facto ꝓprio poſſit conficere inſtrumentum. Et videtur ꝙ ſic in. l. ſi conſul. ⁊. l. ſequenti. de adop. Hanc queſtionem format Guil. de cu. in dicta. l. ſi con

ſul ·vbi determinat contrarium videlicet ꝙ non poſſit· Et mo
uetur quia cum tractatur de commodo pecuniario quis nõ po/
teſt eſſe auctor in facto proprio.l.quod dicimus·ff· de auc·tu·⁊
l.i·§·fuit queſitum.ad trebel/Et per hoc reſpondetur ad.l·ſi cõ
ſul.cum ſimilibus:quia loquũntur quando non tractaᵬ de cõ/
modo pecuniario quo caſu qs poteſt eſſe auctor in facto ꝓprio
Nam differunt·l·i.C·de teſti·⁊·l·qui teſtã.§·i.ff·de teſta· Pre/
terea tabellio habetur loco teſtis·l·domici? labeo·de teſta·⁊ ad
eum recurritur ſi eſt dubium de fi· inſtru·l·ſi quis decurio·C·
de fal·Sed quis non poteſt eſſe teſtis in re ſua·l· omnibus·C·
de teſta.⁊ l nullum.ff·eo.ti·Et hoc videtur expreſſe de his qui
ſe aſcribunt·l·diuus.§·i·⁊·l·ſi quis legatum·ff·de fal.vbi dicit
ꝙ tabellio qui ſcribit falſum inſtrumentum punitur de falſo·
Caſus eſt in.l.rationes·C.de proba·Dicit tamen Guil· ꝙ tali
inſtrumento creditur inquantum facit contra ipſum : ſed pro
ipſo non·l·non putaui·§·ſi quis· de contra tab·⁊·l· aurelio·§·
idem·de libera·lega· Idem tenet Dy·in.l·ſi impuberes·§·ſi· de
fal·⁊·l.publi·ff·depo.Sed contrarium tenet quedam gloſa par
ua que dicit:ꝙ aduerſarius non pot[illegible] approbare inſtrumentũ
inquantum facit pro ſe ⁊ reprobare inquantum facit contra ſe·
Sed Bar·in dicta·l·ſi conſul·dicit ꝙ dicta glo·loquitur in pri/
uata ſcriptura·hic in publica·Facit quod no· C·de dona .ante
nup·l·i.⁊·l·ii·de confeſ·
¶ Septimo quero·Nunquid tabellio creatus a papa poſſit cõ
ficere inſtrumentum in terris imperij·⁊ ſic econtra·Ponit Spe
culator in titu·de inſtru·edi·§·ſed nunquid tenendum·Ubi di
cit ꝙ ſic quod credo verum ratione quia quilibet habens me/
rum imperium poteſt extra ſuum territorium exercere iuriſdi/
ctionem voluntariam ſed non contentioſam·l·ii·de offi·procõ/
ſu·Sed concedere poteſtatem conficiendi publica inſtrumenta
eſt de voluntaria iuriſdictione· Ideo pro hoc facit in ſimili·c·
per venerabilem·poſt principium·qui·ſi·ſint legittimi.

¶ Octauo quero· Quid ſi tabellio non vult contrahentib⁹ vel
alteri exhibere inſtrumentum. q̃do iure agetur contra eum·
Glo. in·l·argentarius·ff·de eden·dicit ꝙ officio iudicis·et eſt
verum in actis ⁊ inſtrumentis que fiunt inter viuos· Sed ſi
eſſet inſtrumentum pertinens ad vltimas voluntates: tũc agi
tur per titulum quemadmo·teſta·aperi. vel per interdictuꝫ·de
tabu·exhiben. l. i·⁊ ibi glo·ff·de tabul. exhiben.

¶ Nono quero· Nunquid notarius teneatur dare inſtrumẽtuꝫ
partibus ſiue contrahentibus ſine pecunia·glo·in·ꝟ· argenta/
rius·in prin·in·ꝟ·aſſimiles·ff·de eden·dicit ꝙ non· In contra
rium facit·l·i·§·illud quoq̃·de ordina·⁊ extraordi·cogni· Et
Guil·in dicta·l·argentarius·dicit ꝙ notari⁹ poteſt capere du/
plicem mercedem pro inſtrumentis confectis. Unam pro abbre
uiatura· Aliam pro extenſione· Pro hoc allegant caſum ſingula
rem in·l·finali·poſt medium·C·de prin·agen·in rebus. li. xii·
facit·l·in ſacris. in fi·C·de p̃po·ſacro·ſcrin· ¶ Et tamen eſt ad
uertendum ſcd̃m eundem Guil· ꝙ notarius poteſt implorare
officium iudicis: vt ſibi iſta duo ſalaria prebeantur ꝑ ſcriptu/
ra per leges·s̃·allegatas. Nec obſtat·l·i·§. illud quoq̃·quia lo/
quitur in ſalario preſtando de publico: quod non poteſt ſtatui
notariis ſicut nec alijs perſonis·vt notatur in·l·i. in prin·ff·de
var·⁊ extraor·cogni· Iſtud non videtur verum: quia leges q̃s
allegat Guil·loquunt̃ in notarijs qui ſcribunt acta iudiciaria
Quo caſu cõcedo ꝙ ad officium iudicis coram quo geſta ſunt
ea que notarius ſcripſit pertinet ſibi dare ſalarium· Et ita in/
telligo allegatum·§. illud quoq̃·qui loquitur indiſtincte·tam
de ſalario prebendo de publico q̃ꝫ de priuato· Non ergo pote/
rit notarius qui ſcripſit extra iudicium inſtrumentum implora
re officium iudicis: vt ſibi prebeatur ſalarium· Sed bene con/
ſtat illud verum ꝙ non poteſt cogi dare inſtrumentum contra
hentibus ſine mercede· Et hec eſt mens·d·l·argentarius·Bar.
tamen ibi ⁊ in. l. i·ff. de var·⁊ extraor. cogni·dicit ꝙ in hoc ſpe/
ctatur conſuetudo: que eſt ꝙ notarius detur merces de ſcriptu

ra inſtrumēti cū contrahentes ⁊ notarius videantur tacite age
re de mercede preſtanda ſcdm cōſuetudinē·ar·l·excepto·C·loca
ti·⁊·l·dñi pdiop.de agri·⁊ ecſi.li.xi. Un ſm eū notari⁹ poterit
agere ad mercedē vtili ex locato· Itē ſeqꝰ ex hoc tex.ꝙ cōtrahē
tes poterunt agere vtili ex cōducto cōtra notariū: vt exhibeat
inſtrumētū modo dictarū legū· Qđ etiā notaꝰ in·l·mutatio et
ſuppletio ad illam glo·l.argentarius·

¶ Decimo quero.qs cōtrahentiū debeat ſoluere notario· Dic
vt per Cy·in·l·eos·C·de vſur·Et ibi plene dixi.

¶ Undecimo quero·notari⁹ dedit partib⁹ inſtrm̄ defectiuum:
nūqd pōt agi vt pfectū tradat. Rñdeo·poterit officio iudicis
agi vt perficiat ⁊ intereſſe tradat ea ratione qua cogereꝰ a prin
cipio: vt totū traderet·quia nō videꝰ dediſſe qui totū non de-
dit·vt·l·vbi exigiꝰ·§·ſi dolo.ff·de eden·

¶ Duodecimo quero·notari⁹ dedit partib⁹ defectiuū inſtrm̄·
petit vt reddaꝰ ſibi vt poſſit addere vel detrahere·nūqd cōtra
hentes aut aliqs eop teneatur ſibi tradere inſtrm̄. Bar·format
iſtā queſtionē·in·l·fi·ff·de tabulis exhiben.⁊ Ray·de forli·con-
ſuluit vt ipſe no·in·l·imperator.ff·de ſta·ho· ¶ Ego aūt dico·
ꝙ ſi notarius reddit inſtrm̄ defectiuū legitima cauſa de equita
te pōt agere actione in factū: vt inſtrm̄ ſibi reddaꝰ· vt ſic ſup-
pleat vel detrahat·ar·l·iii·ff·ad exhiben·⁊ eius qđ no·glo·in·l.
quedā·in prin·de eden· Que aūt ſint legitime cauſe defectuſ in
ſtrumenti· Rñdeo ſi notarius perdidit ꝓtocollū in remotis lo-
cis vel partibus tempore quo fecit inſtrm̄·vt.l·ſi quis ex argen
tarijs.ff.de eden·

¶ Tredecimo quero·nūqd notarius poſſit corrigere errorem
ſui inſtrumenti· Et videꝰ ꝙ ſic·quia error notarij nō nocet con
trahētib⁹·l.ſi librari⁹.ff.de reg.iu·l·imperator·de ſta·ho·Guil·
de cu·format iſtā queſtionē.in·d·l· imperator· ⁊ Specu·de in-
ſtru.edi·§·inſtrm̄·v.nunqd ſi conficit· ⁊ Bar·in·d.l·ſi librari⁹·
¶ Ego aūt ad declarationē pñtis·q·pmitto ꝙ error in inſtrō:
multis modis poteſt committi· Uno modo circa formaz inſtru-

menti·Secundo modo circa errorem ordinis inſtrumēti·Ter-
tio modo circa ſolennitatem formalem ipſius contractus· Alio
modo circa latinitatem·¶ Quando committit circa ſolennita
tem formalem: vt quia deficit indictio in inſtrumento vel anni
domini·vel menſis ⁊ dies·Defectus enim horum viciat inſtru-
mentum·vt in auten·vt preponatur nomen impera·in prin·⁊ ī
auten·qui·mo·effi·natu·ſui.§·ſed quantum·extra de fi·inſtru·
inter dilectos·⁊ no·Bar·in·d·l·generali·vel in inſtrumento de
ficit: quia notarius fuit rogatus vel equipollens. vt in auten·
de tabel.§·i·col·iii·⁊ per Bar·in.l.ſciendum·de ver· ob· ¶Sed
nunquid poſſit errorem corrigere·Dico q̄ ſi eſt erratum in cō-
mittendo·ſi conſtat in quo eſt error. notarius poteſt corrigere
errorem ſuum·ar.l.errore·C·de teſta·⁊·l·ſi in nomine.ff. ꝺ ver·
obli·Si autem non conſtat in quo·vt quia fuit obmiſſa dies ro
gationis·vel negatur a partibus facta·Iſto caſu ſi notarius di-
cit ſe recordari: debet ei credi: quia officiali publico creditur de
officio ſibi commiſſo· C· de fac· tabul·l· imperator. li.xii·⁊·l·ſi
quis decurio·C·de fal·⁊·l·magis puto·§·non queuis· ff· de re-
bus eorum·⁊·l·i.§.cura carnis·de offi·prefec·vr.

¶Si vero eſt erratum in ponendo· Iſto caſu ſiquidem error
conſtat ex imſpectione inſtrumenti: vt quia poſuit vnum mē
ſem vel vnum diem·cum debuiſſet ponere alium. Et iſto caſu
non poteſt notarius ſuum errorem corrigere: niſi de errore con
ſtet per teſtes vel alio modo·l·quicquid aſtringende·de verbo.
obliga·

¶Tertio reſpondeo ſcd̄m lecturam Bar·⁊ eſt ratio inter hunc
caſum ⁊ precedentem: quia quando notarius obmittit indictio
nem diem vel rogitum : nondum finitum eſt officium ſuum·
ar·l·qualem·ff·de arbi· ideo poteſt corrigere errorem ſuum·
Sed quando ponit indictionem menſem vel rogitum : tunc
eſt functus officio ſiue bene ſiue male ·l· iudex· de re iudi·
ideo non poteſt ſuum errorem corrigere ſi non eſt dies· ⁊ patet
ex inſpectione inſtrumēti vt q: anni dn̄i nō ꝯcordēt ī indictōe

cum vtrumqꝫ ſit poſitum in inſtrumento· Iſto caſu glo· Ber· q
eſt inter dilectus.de fide inſtru·in verbo indictionem. tenuit
ꝙ inſtrumentum reddatur falſum·Dy·conſulendo in quodam
conſilio determinat:ꝙ licet obmiſſio indictionis viciet inſtru/
mentum vt ſupra·tamen ſi apponatur non viciat inſtrumentū
licet non concordet cum annis domini·ar·l·quotiens·§·ſi vero
de heredi·inſtitu.Pro quo facit quod no·glo·in·l·ſiquis in fun
do vocabuli.de leg.i·⁊·l·i·ff·de re iudi·Hec opinio eſt commu/
nis·Omnia predicta ſunt vera quando ſolennitas inſtrumen/
ti fuit ſolenniter obſeruata:ſed non fuit inſcripta eo modo quo
interuenit vel fuit totaliter obmiſſa·Ceterum ſi nō fuiſſet ſcri/
pta nec probata:tunc non poſſet corrigere errorem·imo eſſet to
taliter falſus ⁊ notarius tanq̄ꝫ falſarius puniretur·l·iubemus·
§·ſi·de teſta·

¶ Tertio modo:quando fuit erratum circa ſolennitatem for/
malem contractus·Dico ꝙ ſi error fuit commiſſus a contrahen
tibus.talis error vitiat contractum.ideo tunc notarius talem
errorem non poteſt corrigere.l·i·in prin·⁊·l·quicquid aſtringē/
de·de ver·obli·Sed ſi fuiſſet obmiſſus a notario in ſcriptura:
vt quia fuit tunc obſeruata illa ſolennitas:ſed notari9 hoc non
ſcripſit cum talis error non viciet inſtrumentum quare preſu/
mitur hec ſolennitas interueniſſe·ideo notarius poteſt hunc
errorem corrigere inſti·de inuti. ſtipu·§·ſi ſcriptum.ff·de ver·
obli·l·ſciendum·

¶ Quarto modo:quando eſt erratum circa ſolennitatē intrin
ſecam conuentionalem contractus·dico ꝙ ſi error eſt obmiſſus
a contrahentibus·tunc talis error viciat contractum·ideo no/
tarius non poteſt corrigere.l·i·§·emptio.l.in emptione·ff·de
contrahen·emp·Si vero error eſſet obmiſſus per notarium ſi
conſtat de errore per teſtes vel alio modo poteſt corrigere erro
rem:alias non:quia talis ſolennitas non preſumitur·inſti·de
emp·⁊ ven·§·precium·

¶ Quinto modo:quando eſt erratum circa ſolennitatē extrin/

ſecam contractus ſi eſt erratum a contrahentibus viciatur con
tractus: ideo notarius non poteſt coꝛrigere·l.i·C·de fi· inſtru.
⁊ de iure haſte·phy·li.x·⁊.l·ſi extra pꝛedium·de pact· conuenit·
Idem eſt ſi eſt erratum a notario·nam nō poteſt coꝛrigere hūc
erroꝛem: niſi conſtet per teſtes vel alio modo.l·quecumq̄ꝫ·ff·de
publica· Et eſt ratio quia ſolennitas extrinſeca nunq̄ꝫ pꝛeſumi
tur: niſi notarius faciat mentionem de ea in inſtrumēto·vt no·
glo·in·l i.C·de fi·inſtru·⁊·l·i·C·de contrahen·ſtipula·

¶ Sexto modo ſcilicet quando eſt erroꝛ circa ſcripturam inſtru
menti ſcribendo verba obſcura. Si ſunt omnino obſcura ⁊ non
intelligibilia: tunc viciatur inſtrumentum·ideo notarius non
poterit coꝛrigere hunc erroꝛem·d·l·quicquid·ſcd̄m vnam lectu
ram·⁊ ibi Bar·Si autem non ſunt omnino obſcura·tunc poteſt
coꝛrigere declarando ⁊ interpꝛetando verba per eum ſcripta·l·ſi
quis decurio·in fi·C.de fal.⁊ in auten.de fi.inſtru·§.ſi moꝛian
tur omnes·coll·vi.

¶ Ultimo modo ſi erroꝛ fuit circa incongruaꝫ latinitatem ſcri
pture tunc non viciatur inſtrumentum·l·imperatoꝛ·de ſta.ho·
l.ſi libꝛarius·ff·de reg·iur.ideo notarius poterit hunc erroꝛem
coꝛrigere·l.actoꝝ verba.de re iudi· ¶ Eſt tamen ſciēdum q̄ꝛ in
omnibꝰ caſibus in quibus dixi notarium poſſe coꝛrigere erroꝛē
debet hoc facere auctoꝛitate ſuperioꝛis ⁊ nō aliter·vt in auten.
de equal·do.§·pꝛimum gradum.col·vii.⁊ ibi tenet Jac·de bel.
Item eſt ſciendum q̄ꝛ in caſibus in quibus non poteſt notarius
coꝛrigere erroꝛem ſuum.tenet parti leſe ad intereſſe·l·i· in fi· ſi
menſoꝛ falſo modo dix·⁊·l·fi·C·de mag·conuen. Item pꝛedicta
locum habent quando notarius tradidit parti inſtrumentum
in foꝛma publica·quia iam cum ſit ſuo functus officio non po
teſt ſuum erroꝛem coꝛrigere: niſi vt pꝛeoꝛdinatum eſt· vt·l·iu
dex·de re iudi·Ceterum ſi non tradidiſſet partibus inſtrumē
tum tunc poteſt erroꝛem per ipſum commiſſum coꝛrigere cum
non ſit functus officio ſuo·l·qualem·ff.de arbi· Qualiter autē
pꝛobetur erroꝛ inſtrumenti plene pꝛobatur in·d·l.ſi libꝛarius·

circa finem·ff·de reg·iur·
¶Quero·xiiii·An quando notarius tradit inſtrumentum de/
beant citari illi quorum intereſt vel qui ex illo inſtrumento le/
di poſſunt·Bar·format iſtam queſtionem·in·l·fi·ff·de tabu·ex/
hi·⁊ Cy·in·l·nam ita·ff·de adop·in ſuis additionibus· ¶Ego
autem dico ꝙ quando tractatur de prima editione inſtrumenti
Iſto caſu ſiquidem eſt contentio inter notarium ⁊ illum qui pe
tit inſtrumentum ſibi tradi·vt quia notarius dicit inſtrumen/
tum non pertinere ad petentem ·vel dicit illum cõtractum eſſe
inualidum·⁊ ſic publicari nõ debere. ſic omnes qui ledi poſſũt
ex iſto inſtrumento citari debent·ar.l·i·§.ſin autem·⁊· l.finali·
de tab·exhi·⁊·l·de vnoquoqꝫ·de re iudi.l·nam ita diuus.ff·de
adop. Si vero nulla eſt contentio inter notarium ⁊ petentem ſi
bi tradi: vt quia notarius dicit inſtrumentum ſibi debere tra/
dere· Et tunc non eſt neceſſaria citatio· Quandoqꝫ tractatur
de ſecunda editione vt quia iſte cui fuit traditum primo inſtru
mentuꝫ dicit ſe amiſiſſe ⁊ ex alia cauſa iuſta dicit iteruꝫ ſibi tra
di·⁊ iſto caſu indiſtincte debent citari illi quoꝝ intereſt ⁊ qui
ledi poſſuut ex dicta editione: quia talis editio debet fieri cum
cauſe cognitione·l·ſiquis ex argentarijs·§·finali·ff·de eden·
An autem quando oriuntur tales contentiones inter notariũ
⁊ partem debeat adhiberi plena cognitio vel ſemiplena·no·per
Bar.in·di·l·i·in fi·de tabu.exhiben·
¶Quintodecimo quero· Cuius etatis debeat eſſe tabellio· Et
videtur ꝙ pupillus poſſit eſſe tabellio·vt·l·impuberem·in prin
cipio·ff·de fal·doc.vt ibi refert Bal·vbi tenet ꝙ tabellio debet
eſſe maior pupillo quia officium tabellionatus eſt officium pu
blicum.l.generali·C·de tabel·li·x·ſed pupillus non admittitur
ad officia publica·l·pupillus.ff·de iu·⁊ iu.ergo non ob.dicta·l·
impuberẽ·qa loquit̃ in eo q admittit̃ ad ſcribẽdũ· Nã ad ſcri/
bendũ tm̃ põt adhiberi ſeruus·vt·l·ſeruus·ff.de teſta·⁊·di·l·im
puberem·§·non tm̃·ff·de fal·
¶Sedecimo quero. Nũqd aliqs poſſit creari tabellio infra tẽ

pus pubertatis·⁊ poſt pubertatem conficiat inſtrumenta·⁊ ex/
erceat officiū·Bar·in allegata.l.impuberē·in prin·tenet ꝙ non
qa hii q eligūt̄ ad aliqꝺ offm̄ publicū debēt eſſe idonei eo tē/
pore quo eliguntur·l·examinantis·§·i.ff·de excuſa tu·
¶ Quero·xvii·nūqd tabellio excōicat? poſſit cōficere inſtr̄a pu
blica·Bar·in·l·eadē.§·i·ad·l·iuliā repetun·Et ē caſus in autē·
de pa·⁊ conſu·§·ꝑducere·col·ii·⁊ in auten·credētes·C·de here·
¶ Quero·xviii·nunqd tabellio imfamis poſſit cōficere inſtru
menta·Et videt̄ ꝙ nō quia habet̄ loco teſtis.l·domitius·ff·de
teſta·ſed infamis nō pōt eſſe teſtis·l·eadem·ff·ad·l·iul·repetū·
⁊·l·iii.§·lege·ff·de teſti·Preterea glo·in·l·ii·§.miles.de infami
bus dicit·ꝙ infamis non poteſt exercere aliquod officium pu/
blicum·Sed officium tabellionatus eſt officium publicum·vt
d·l·generali·ergo ⁊c·¶ Preterea infamis repellitur ab omni
dignitate·l.ii·C·de digni·Sed officiū tabellionis eſt dignitas
l·i·C·de man·p̄n·ergo ⁊c·Et iſtā partē tenet Inno·in·c·frater/
nitatis.in glo·in·℣·deponit̄·extra de teſti.Bar·in.d·l·eadem·
§·i.ff·ad·l·iul·repetun·tenet cōtrarium:ſcilicet ꝙ infamis poſ/
ſit conficere·Mouetur quia officium tabellionatus non eſt di/
gnitas ſed eſt munus·vt notat glo.in.l·i·in fine·C·qui.mo.nō
poſ·li.xii.Conſtat autem ꝙ infames non excluduntur a mune/
ribus·C·de his qui non imple·li·x.⁊.l.i·C.de infami.
Item infamis poteſt eſſe procurator·inſtitu·de excep·§.finali·
Item poteſt eſſe arbiter·l·pedius.ff·de arbi·
Item poteſt eſſe tutor ⁊ curator·vt notatur in ſumma trium li/
brorum·in ti·de infami.li·x·⁊ eſt caſus in.l.iii·§·eſt equiſſimū·
ff·de poſtula·
Item nec obſtat ſm eum·l·i.de manda·princi·quia loquitur in
notario principis aſſumpto ad ſcribendum negocia ipſius·Nā
illud officium ad quod eligitur per principem eſt dignitas·vt
ibi·Ideo infamis non poteſt illud exercere per dictam regulā
l·ii·C·de digni·
Itē nō ob·ſm eū qꝺ no·glo·ī·l.ii·§·miles·ꝺ īfa·qꝛ loqt̄ in no/

tario qui habet aliquod officium ſibi iniunctum de publico· vt quia notarius ad bancum ſtipendiariorum vel ſi· Sed nos loquimur de notario ſumpto a partibus ad faciendum publicum inſtrumentum ad quod officium poteſt infamis aſſumi ſicut dicimus in iudice. Nam ſi infamis eſt ⁊ ſi ſit datus partibus volētibus ⁊ non opponentibus de infamia· valet eius iudicium vel ſententia· vt no· Inno· in· c· cum ſuper· de offi. dele· ⁊ Bar· in· l· quidam conſulebant· de reg· iur· ⁊ Spe· in ti· de iudi· dele. §· excipitur. ꝟ· item nunqd· ⁊· ꝟ· ſe· Item ſm eum non ob· ꝙ infamiſ non poteſt eſſe teſtis: quia teſtimonium producitur ab altera partium tm̄ in vita. ⁊ ideo non admittitur· Sed notarius qui aſſumitur ad ſcribendum inſtrumentum aſſumitur ab vtroqꝫ contrahentium ideo valet inſtrumentum· ¶ Ego antem teneo opi· Inno· ꝑ qua allego caſum de ꝑhi· feu· ali. §· ſcriba coll· x· Non ob· rationes Bar· primo caſu vbi dicit officium tabellioniſ eſt munus publicum· vt no· glo· in· l· fi· C· qui mil· non poſſuut quia dico illam falſam ⁊ contra caſum· l· generali· in fi· C· de tabul· li· x· ad quā Bar· ibi non reſpondet: nam ibi expreſſe dicit̃: ꝙ officium publicum· Et ꝙ ſit officium publicum· tenet Inno. in· c· i. extra de fi· inſtru· ꝙ autem non ſit inutilis munus publicum patet euidenter ex eius diffinitione· nam dicitur ipſuz publicum quod in amminiſtranda re publica cum ſumptu ſine titulo dignitatis ſubimus que diffinitio habetur ad litteram· in l· honore· de mun· ⁊ hono· Item non ob· de tutore ⁊ ꝓcuratore et arbitrio quia ſunt perſone que non habent officium publicum. Item non ob· de iudice ꝙ ſi non opponitur ꝙ ſit infamis valet ſententia per eum lata que eſt aliud in iudice delegato infame: quia iudicium ⁊ ſententia valet ꝓpter auctoritatem delegātis ſi litigatores non opponunt notam infamie que ratio ceſſat in tabellionibus·

¶ Quero· xix· ſi tabellio excommunicatus vel infamis ſtetit in poſſeſſione tabellionatus vel bone fame non ob· infamia vl' excommunicatione· an valeant inſtrumenta facta per eum Bar·

videtur ſibi contrarius in·l·eadem·§·i·ff.ad·l·iu· repe· vbi te/
net ꝙ ſic per·l·barbarius.de offi·preſi·⁊·l·ii·de ſena. Sꝫ Guil·
quem Bar·ſequitur in·d.l·barbarius·tenet contrarium ꝙ licet
diu fuerit in poſſeſſione tabellionat⁹ tñ nõ tenẽt inſtrā ꝑ eũ cõ
fecta.⁊ ſcd̃a opi·vera eſt· ꝓ qua eſt caſus ĩ·d l·generali· nec ob·
d·l·barbari⁹.ſm Guil. qa ibi peccatũ erat in materia tm̃· nam
ibi interuenerat communis error:⁊ auctoritas eiuſ qui poterat
creare tabellionem·Et peccatum forme eſt peius ꝙ̃ peccatum
materie·l·i·§·eius·de conſti·pecu·⁊·l.cum vtilis·in prin.de ac/
cep·Item non ob.l·ii·C.de ſena·quia loquitur in liberto q po/
terat eſſe iudex eo tempore quo iudicauit:licet poſtea fuit re/
uocatus in ſeruitutē ex cauſa ingratitudinis·vel alia cauſa·
¶ Quero·xx·An tabellio ꝓpter delictum perdat officiuꝫ et an
inſtrumenta teneāt per eum facta·Guil.in hoc ti·de tabel·cir/
ca fi.tenet ꝙ non·Tu dic ꝙ aut in totum priuatur officio ta/
bellionatus:aut non in totum:vt quia de falſo dānatur vel de
portatur·⁊ ſic efficietur ſeruus pene·Et iſto caſu inſtrumenta
poſtea facta vicientur·l·fi·C·de ſen·paſ·⁊·l·ſi aliquid.C·de ſu
ſcep·Archi·li·x·Facta vero ante remaneāt valida.ar.ꝙ ſic in·l·
ex falſis C·de tranſac·⁊ ibi no·⁊·l·ſi quis ex argentarijs.ff·de
eden·Sed ſi tabellio aliquo officio priuatur ad quod erat depu
tatus·⁊ ſm ꝙ priuatur tunc inſtrumenta poſtea facta valent·
vt in auten·de tabel.§ fi.C·de mu·⁊ actu·li·x·in l.ii·
¶ Quero·xxi.nunquid pater tabellio poſſit inſtrumenta confi
cere pro filio·Et videtur ꝙ nõ:quia tabellio eſt loco teſtis·l·do
mitius·ff·de teſta.ſed pater non poteſt teſtificari pro filio·l.pa
rentes·ff.de teſti·ergo nec inſtrumenta ꝓ filio conficere· Pro
hoc allego·d.l·ſi parentes.Preterea pater ꝓ filio etiam in pote
ſtate conficere poteſt·de caſtren·peculi·per.d·l·ſi parentes.in
prin.Non ob·d·l·ſi pater.ꝙ licet pater non poſſit teſtificari ꝓ
filio·poteſt tamen pro eo tanꝙ̃ notarius inſtrumentum confi/
cere quia inſtrumentum fit de mandato partium:⁊ ſic partes
conſentiendo poſſunt patrem in arbitrum eligere·l· qui eum·

ff·de arbi·⁊ ita poſſunt eum eligere notarium·Sed an poſſit cō
ficere inſtrumentum pro filio in poteſtate de pertinentibus ad
peculium aduenticium·Bar.in·l·impuberem.§·i·ff·ꝺ fal.tenet
⁊ bene ꝙ ſi pater conficiat inſtrumentum reſpectu filii·⁊ ita nec
tunc valet etiam reſpectu proprietatis nec reſpectu vſufructus
l·ſi filius §·ſequens·ff·de fal·Sed ſi pater conficiens inſtrumē
tum dixiſſet hec verba ita ꝙ patri ſcribenti non queratur vſu-
fructus·tunc inſtrumentum valet·

¶ Quero·xxii·quid econtra·An filius tabellio poſſit conficere
inſtrumentum pro patre·Dy· tractat hanc queſtionem·in·l.ſi
vno·ff·de auct·tu·⁊.l·quod dicimus·§·i·eo·ti·Bar·in·l·ſi pater
de fal·⁊·l·qui teſtamenta·§·i·de teſta·Ueritas eſt ꝙ filius emā
cipatus poteſt·l·filius emancipatus·in prin·ff·de fal.Filius au
tem in poteſtate non poteſt·l.de eo.in prin·ff·eo·

¶ Quero vltimo·Nunquid frater poſſit conficere inſtrumen-
tum pro fratre·Reſpondeo ſi ſunt ambo in poteſtate eiuſdē pa-
tris non poteſt de re que patri queritur.l·de proprio. in prin.ff
de fal·Sed ſi ſunt emancipati·poteſt ar·l·impuberē·§.i·de fal·

¶ Tractatus de Tabellionibus finit·

H * 2633
GW 3663

¶Re
mi di
pte r

S
num
menſ
conſ
tpe d
Aſca
nus
men

¶Ju
ſe·re
locū
ſi ap
neſi
neſi
cipi

¶J
chie
aur

¶J
iores